

Asilerin,
kaybedenlerin,
hayalperestlerin,
küfürbazların,
günahkârların,
beyaz zencilerin,
aşağı tırmananların,
yola çıkmaktan çekinmeyenlerin,
uçurumdan atlayanların...
dili, sesi

Yeraltı Edebiyatı...

EMMETT GROGAN: 28 Kasım 1942'de New York'ta doğan Emmett Grogan, San Francisco'daki Kazmacılar hareketinin kurucusudur. 1960'lar Amerika'sında Grogan'ın başını çektiği "Kazmacılar" hareketi, adlarını 1649-1650 yıllarında İngiltere'de feodalizme, Kilise'ye ve Devlet'e karşı örgütlenmiş radikal bir hareketten almıştır. Grogan'ın Kazmacıları dönemin iki geleneğinden beslenmiştir: 1960'ların yeraltı sanatı, bohemlik ile Yeni Sol, sivil haklar ve barış hareketi. Kazmacılar sokak tiyatroları örgütlemiş, doğrudan eylemi savunmuş, Özgür Kent inşası için çalışmalar yürütmüşlerdir. Meşhur "bedava çünkü senin!" sloganında olduğu üzere, Kazmacıların esas etkinliği yoksul halka yiyecek dağıtımı olmuştur... Yiyeceklerin dağıtımı genellikle parklarda olmuş, bu esnada halkın yoğun katılım sergilediği şenlikler, tiyatrolar organize edilmiştir. Zamanla Emmett Grogan adı hem yoksul halkta hem de kültür çevrelerinde bir tür efsaneye dönüşmüştür. Hızlı ve yoğun bir hayat sürdüren Emmett Grogan, 6 Nisan 1978'de, henüz otuz beş yaşındayken, bir metro istasyonunda aşırı doz eroinden ötürü hayatını kaybetmiştir. Grogan'ın meşhur *Ölüm Kalım Oyunu* (Ringolevio) adlı romanı ilk olarak 1974'te Hürriyet Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Aziz Üstel'in kendine has yaratıcı çevirisi elinizdeki bu yeniden basımda mümkün mertebe muhafaza edilmiş, kimi özgün terim ve deyişler olduğu gibi bırakılmıştır.

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

Ölüm Kalım Oyunu

Emmett Grogan

Ayrıntı: 1124
Yeraltı Edebiyatı Dizisi: 110

Ölüm Kalım Oyunu
Emmett Grogan

Kitabın Özgün Adı
Ringolevio
A Life Played for Keeps

İngilizceden Çeviren
Aziz Üstel

Yayıma Hazırlayan
Derviş Aydın Akkoç

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© 1972, Eugene Leo Michael Emmett Grogan
All rights reserved

*Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.*

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak Tasarımı
Deniz Çelikoğlu

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: Şubat 2018
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-241-6
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Ölüm Kalım Oyunu

Emmett Grogan

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

YERALTI EDEBİYATI DİZİSİ

CENAZE MERASİMİ <i>Jean Genet</i>	TEHLİKELİ YAKINLAŞMA <i>Jenn Ashworth</i>
TEKİNSİZ <i>Chuck Palahniuk</i>	DÜĞÜN UÇUŞU <i>Yusuf Yeşilöz</i>
ZEN KAÇIKLARI <i>Jack Kerouac</i>	ANLAT BAKALIM <i>Chuck Palahniuk</i>
ÇARPIŞMA PARTİSİ <i>Chuck Palahniuk</i>	PARILTILI ARMAĞAN <i>Manuel Vilas</i>
BİR DÜŞ İÇİN AĞIT <i>Hubert Selby Jr.</i>	“VAY...” <i>Philippe Djian</i>
ÖLÜM PORNOSU <i>Chuck Palahniuk</i>	EVREN BOZMASI <i>Anıl Nişancalı</i>
BÜYÜK MAYMUNLAR <i>Will Self</i>	KAÇAN ŞEHİR <i>Hovhannes Tekgyozyan</i>
HÜCRE <i>Hubert Selby Jr.</i>	BİR HAZ MARKASI “Beautiful You” <i>Chuck Palahniuk</i>
PİGME <i>Chuck Palahniuk</i>	İZMARİT <i>Will Self</i>
VAHŞİ OĞLANLAR <i>William S. Burroughs</i>	ADAM STRAND’IN 39 ÖLÜMÜ <i>Gregory Galloway</i>
YOK EDİCİ <i>William S. Burroughs</i>	SİYAH YILDIZ NAİROBİ <i>Makoma Wa Ngugi</i>
DEVİRİMİN KIZLARI <i>Carolyn Cookef</i>	GECE GÜNDÜZÜ DÜŞLÜYOR <i>Ingvar Ambjørnsen</i>
TRAVESTİ <i>Mircea Cartarescu</i>	YANIK DİLLER <i>C. Palahniuk, R. Thomas D. Widmyer</i>
KURGUDANDA GARİP <i>Chuck Palahniuk</i>	NEW YORK’TA İKİ AYLAĞ SANATÇI <i>Warhol ve Giorgio Cyrille Martinez</i>
BEKLEME DÖNEMİ <i>Hubert Selby Jr.</i>	ÖTEKİ ŞEHİR <i>Michal Ajvaz</i>
İBLİS <i>Hubert Selby Jr.</i>	İNTİKAMLAR <i>Philippe Djian</i>
GALLERİN RUHÜ EJDERJA <i>Niall Griffiths</i>	SAVRULANLAR <i>Deniz Utlu</i>
LANETLİ <i>Chuck Palahniuk</i>	GAMMAZ CEKETİ <i>Christopher Goffard</i>
AFFEDİLEMİYENLER <i>Philippe Djian</i>	

Bay George J. Hagan ve babam için

YAZARIN NOTU

Bu kitapta yazılanlar gerçektir. Suçsuzları korumak için adlar, yerler ve tarihler birinci ve ikinci bölümlerde değiştirilmiştir.

BİR

*Bizim mahallenin yetiřtirdiđi en iyi
“ölüm kalım oyuncusu”
Albie Baker için...*

Çocukluğumuzda hiçbirimizin vazgeçemediği, biricik tutkumuz, Ringolevio oyunuydu. Bu bir oyundan çok bir ölüm kalım çabalamasıydı. Dişe diş, göze göz, sürüp gitmecesine bir kavgaydı gerçekte. Eski mahalleimde oturan çocuklardan birçoğu sakat kalmış ya da karşı takımındaki arkadaşını yakalarken, tutuklarken ölümün kollarına uçmuştu.

Bu oyun bizi yaşama hazırladı. Yabanlık, haksızlık, yoksulluk, savaş dolu bir yaşamın paslı anahtarını sundu bizlere. Ne zaman boyun eğmen, ne zaman aklını kullanıp işi çabukluğa, çevikliğe, kıvraklığa bırakman gerektiğini öğretti. Okulda çakmış olabilirdin ama oyunu becerdin mi on üzerinden on verirdi sana yaşam.

Bugüne değin İftiharla okul bitirmiş, Teşekkür'e geçmiş, karnesi yıldızlarla dolu nice kişi gördüm ama hiçbiri dikiş tutturamadı sıra yaşamla boğuşmaya gelince. Koca koca firmaların, şirketlerin başlarına geçtiler belki, alacalı bula-

calı giysilerin, parlak otomobillerin düşüne kapılıp gittiler ama gerçek nedir, nasıl aranır, nasıl bulunur... İşte bunun izine düşemediler, yaşamın sırrını çözemediler.

Tanıdığım ölüm kalım oyuncularını kendilerine özgü bir biçimde başarıya ulaştılar. Kimi elektrik sandalyesinde canını verdi, kimiye uzun yıllar delikte çürüdü. Bazıları büyük çete başı hırsız, soyguncu oldu; ne var ki hiçbiri işi dolandırıcılığa, serseriliğe, pezevenkliğe dökmedi. Diğerleriye ünlü sporcuların, askerlerin, radikallerin, polislerin, şairlerin, inanmayacaksınız ama işadamlarının arasına karıştı. Neden başarıya ulaştılar biliyor musunuz? Bu dünyada çabuk, çevik ve-de kıvrak olmasını becerebildiklerinden. Hiçbiri araba kazasına ya da otobüs tamponuna kurban gitmedi; muz kabuğuna basıp kolunu bacağını kırmadı. Her çektikleri şut gol olan, üç adımdan topu gökdelen boyu dışarı atmayan çocuklardı işte bunlar.

Bugün bile tanıştığım kişileri değerlendirirken terazim Ölüm Kalım Oyunudur. İyi miydiler, kötü müydüler, yoksa hiç mi oynamadılar? Bazen yakın arkadaşım Grogan'a döner, "yahu şu herif hiç oynadı mı?" diye sorarım. Emmett de bara dirseklerini dayamış, taburenin üzerinde pinekleyen adama bakar, adamın elini kolunu oynatmasını izler, sonra da başını sallar "yok be canım!" Anlarız; kaçmaz bizden. Emmett Grogan'la ben bir gün gelir eyvallah deriz bu dünyaya. Ancak hiçbir zaman elimiz gırtlığımızda, yüzümüz korkudan mormor gitmeyiz. Yıkılmaya hazır, yorgun, sıvasız, susuz ısısız bir yapının damından, bir yaşam boyu izinden koştuğumuz, türlü cilvelerle bizden kaçan özgürlük bulutunu yakalamak için kendimizi boşluğa koyvererek çeker gideriz. Son anda bile dudaklarımızda "Ölüm Kalım Oyunu bir, iki, üç..." narası eksiz olmaz be!

ALBIE BAKER

Oyundur bu. New York sokaklarında, kent kent olalı beri oynanır. Adı: Ringolevio, yani Ölüm Kalım Oyunu; kurallarıysa çok basit. Oynamak için iki takım gerekir. Her takımın oyuncu sayısı birbirine eşittir. Ne zaman sınırlaması, ne yedek oyuncusu, ne on beş dakika arası, ne de oyuncuların silaha davranmasına izin verilir. İki hapishane vardır; amaçsa birdir.

Her iki takım oyuncularını bir yandan özgürlüklerini korumaya çabalarlarken öte yandan karşı takımın oyuncularını yakalayıp hapse tıkmaya uğraşırlar. Takımlardan biri oyuncusuz kalınca her şey biter; oyun son bulur.

Oyunculardan birini hapse atmak ya da “tutuklamak” için önce onu yakalamak, sonra da kıpırdamayacak biçim-

de elini ayağını sıkı düzene almak gerekir. Ne var ki oyuncu, aklının ve vücudunun tüm hünerlerini kullanarak buna karşı koymaya çalışır. “Elim sende” deyip kuzu kuzu hapse girmesini bekleyemezsin. Ne yapıp yapıp onu zorla içeri sokman gerekir. Bir kez içeri tıktın mı hapiste tutmak da sana düşer. Eğer tutuklunun başına gardiyan diktiğin kişi hapse çok yaklaşırsa onu yakaladıkları gibi kaçır içeridekiler. Özgürlüğünü yitirmemiş oyuncuların biri hapse girer ve “HERKES KAÇSIN” derse tüm tutuklular özgürlüklerine kavuşur. Onun için gardiyanın çok açık göz olması gerekir. Bu oyunda rüşvet de geçerlidir ama hile yok, yok yoktur.

New York’un sokaklarında yetişen herkes bu Ölüm Kalım Oyununu iyi bilir; oynamıştır, duymuştur, izlemiştir.

Orada olup da 1956 yılının bir Cuma günü Rahipler’le Aslar arasındaki oyunu izleyenler ta mezara girinceye değin unutamamışlardır oyunu. Kulaktan kulağa yayılan sözlü tarihin sayfalarını karıştıranlar Hester Sokağı’nda oynanan Ölüm Kalım Oyununu bugün bile birbirlerine anlatırken o günün coşkusu içindedirler.

Rahipler, sokak çetelerinin en büyüğüdü o yıllarda, Zenci delikanlıların bir araya gelip kurduğu, gözünü budaktan esirgemeyenlerin oluşturduğu bir azgınlar güruhuydu bu. Kimse bunların nasıl birbirlerini bulup da çete kurduklarını bilmiyordu ama çıktıkları deliği, Harlem’i yakından tanıyordu. Önceleri kentin bu Zenci kesiminde emeklemiş, günü gelince de sınırlarını zorlayarak New York’un dört bir yanına dal budak salmıştı. Rahipler kuru gürlüğe pabuç bırakmayan, vurduğunu deviren çocuklardı. Hester Sokağı’na yolladıkları on üç aygır da o güne değin yenilgi yüzü görmemiş ölüm kalım oyuncularıydı.

Aslar’a gelince, onların kulübü mulübü, çetesi metesi yoktu. Oyunun hakkını veren on üç kişiydiler sadece. New York’un türlü mahallelerinden gelen, dinleri ayrı ama renkleri bir çocuklardır.

Kurtlar gibi tek başına dolaşan ancak amaç için toplanan, “bizden iyi kimse beceremez bu oyunu” diyenlerin karşısına dikilen gençler.

Her iki takım da kazanmaya gelmişti. Birbirlerinden korkmuyorlardı ama gözlerinden saygı okunuyordu karşı karşıya dikildiklerinde. Kazanan çok şey alacak, yenilense öz saygısını yitirip gidecekti. Her biri on iki yaşında olan çocukların oyunu kıran kırana geçecekti mutlaka.

Soğğun kemik sızlattığı 30 Mart günü Willie Pondexteur, 7. Sokak köşesinden dönüp, kabadayılara özgü bir şekilde bir omuzu aşağıda diğeri dimdik yürüdü 129. Sokağa doğru; oradan da Lenox Caddesi'ne geçecekti. Aylardır yağın kar birçok mahallede kaldırımlara iyice yapışmış, donmuş, kol bacak kıran bir tuzak olmuştu. Willie pislikten üstü kapkara buzlara baktı; üzerine benzin dökerek bunları yakıp eritmeyi, lağımlara akıtmayı düşündü. “Adam sen de, işin mi yok?” dedi kendi kendine ve yoluna devam etti.

Willie Pondexteur, ülkenin Güney eyaletlerinden Louisianada doğmuştu. Ama ne kentini, ne kasabasını, ne de köyünü hatırlıyordu. Kimsenin tanımadığı bir babası, adını birkaç kez duyduğu anası vardı. On yedisine yeni başlamış ablasıyla birlikte oturuyordu. Küçük bir mutfakla minnacık bir odadan oluşan evlerinde ablasının iki çocuğu da vardı. Doğumundan birkaç gün sonra teyzesi koltuğuna kirli bir bohça gibi sıkıştırıp Kuzey'e getirmişti Willie'yi. Ancak kadıncağız, oğlan daha on yaşına varmadan göçüp gitmişti bu dünyadan. Kala kala dört kişi kalmışlardı şimdi. Genellikle Toplum Güvenliği Kurumu'nun yardımıyla karınları doyuyordu. Ne var ki, acımasız yaşamla bir başlarına uğraşıyorlardı çoğu kez.

Willie, uzun boylu, çelik kaslı bir çocuktur. Pire gibiydi; çevik, yakalanması zor. Rahipler'in üyesiydi, özgüvenini bu yolda kazanmış, bileğinin gücünü kanıtladıktan sonra da “çeteci” olmanın mutluluğunu tatmıştı. Ölüm kalım takımı-

nın kaptanıydı ki bu da çevredeki saygınlığını iyiden iyiye çoğaltmıştı.

Emperyal Bar'ın önünden geçip önü, çöplüğü, duvarı, kapısı bir yıkıntıyı andıran, yorgunluğu ve bezginliği simgeleyen apartmanın merdivenlerinden ikişer ikişer çıktı. Ön kapıyı soğuk, bomboş, sevgisiz sokağın üzerine çarpınca birden rahatladı; sanki içeride herkes salt onu bekliyormuşçasına gülümsedi. Rahipler'in Kulübü bu apartmandaydı.

Gürültülü müziğin öncüleri Viking topluluğu pikapta bangır bangır bağırıyor, odayı dolduran otuz kişinin sesini perdeliyordu. Rahipler yüksek sesle çene çalıyor, sarı-kızı solukluyor, şarabı yudumluyordu. Odada birbiri ardına yakılıp elden ele dolaştırılan sarı-kızın kokusu alışmayı du-man altı ediverirdi ânında. Oğlanlar biraz sonra buradan çıkıp Ölüm Kalım Oyununa koşacaklardı. Keyiflerinin gıcır, sinirlerininse gevşek olması gerekiyordu. Willie, kardeşlerinin birkaçını kucakladı, kızların çoğunu elledi, sonra da çetenin kurucularından Dupree'yle bir köşeye çekilip konuşmaya başladı. Aslar'la karşılaşmayı Dupree hazırlamıştı. Gençti, on dokuzundaydı. Tabii bu da onu "aklı başında, sözü dinlenir" sınıfına sokuyordu on ikiliklerin yanı sıra.

Willie'ye Hester Sokağı'nın yolunu anlattı. Kumarbazlarla her şey konuşulmuş, anlaşmaya varılmıştı. Cebinden bir tomar para çıkarıp yetmiş beş dolar uzattı Willie'ye. Çocuklardan her birine beş kâğıt verecek, artan onluksa zulada kalacaktı. Başlarına bir iş gelirse bu iki beşliği kullanarak kaçacaklardı. Dupree, çetenin diğer elebaşlarıyla birlikte yarım saate kadar Hester Sokağı'na geleceklerini söyledikten sonra topluluğa döndü.

"Lan, beni iyi dinleyin dürzüler. Eğer bu kentten en kabadayı Zencileri olduğumuzu bir kez daha kanıtlamazsanız iflahınızı keserim sizin! O orospu çocuklarına dünyanın kaç bucak olduğunu bir göstermeyin, buraya cebiniz şıkır şıkır para dolu bir dönmeyin... Ah ulan işte o zaman ben sizin